

Sayın Başkan, Değerli Meclis üyeleri, hepinizi şahsım ve Yönetim Kurulu adına saygıyla selamlıyorum.

Değerli meclis üyeleri,

Küresel ekonomilerde yeniden belirsizlik algısının arttığı bir sürece giriyoruz. Pandeminin ortaya çıkardığı yeni varyantlar ile vaka ve ölüm sayılarındaki artış, bunun yanı sıra merkez bankalarının önümüzdeki dönemde atacağı adımlar risk algısını arttırarak, belirsizliğe neden olmaktadır.

Muhtemeldir ki çok yakın bir zamanda ABD ekonomisinde başlayacak varlık alımları azaltımı, riskli varlıklardan çıkışa yol açıp, gelişen ekonomilerde portföy yatırımlarının tersine dönmesine neden olacaktır.

Bu durum, diğer taraftan yerli para birimlerinde baskı yaratarak, ülke ekonomilerinde hem enflasyon hem büyüme hem de faiz tarafında olumsuz etkileri beraberinden getirecektir. Yurt içinde ise, yüksek faiz, yüksek döviz kuru, yüksek enflasyon ve yüksek işsizlik olgularını bir arada yaşadığımız zorlu bir süreçteyiz. (İşsizlik yüksek seyrediyor ama bu arada biz sanayiciler hala çalıştıracak eleman bulamıyoruz)

Hepimizin bildiği gibi yüksek faiz ortamında özel sektörün yatırım imkânları azalırken dışlama etkisi ile de üretim kabiliyetleri azalmaktadır.

Değerli Meclis Üyeleri,

Hep ifade ettiğim gibi kalıcı ve sağlıklı bir büyüme için üretmek zorundayız. Bunu için de sürdürülebilir bir enflasyon ve faiz düzeyinde Türkiye ekonomisine olan güvenin tesis edilmesi çok önemlidir.

Mevcut durumda TL'ye güven algısını maalesef oluşturamadık. Bunu oluşturacak ortam ve politikaların ivedi bir şekilde devreye girmesi gerekmektedir.

Kısa dönemde, bu politika tercihi ile sağlanacak iyileşme ile orta ve uzun vadeli politikalar ortaya koyup, üretim ekonomisine ivedilikle geçmek zorundayız.

Diğer taraftan özel sektörün yurtdışı kredi borcu, Haziranda 173,9 milyar dolar iken Temmuz ayında sınırlı bir azalma ile 173,3 milyar dolar seviyesine gelmesine rağmen oldukça yüksek seviyelerde kalmaya devam ediyor.

Son dönemde reel sektörde desteklerin azalması ve yüksek faiz seviyesi ile likiditeye ulaşma imkânlarının azalması reel sektör açısından önemli bir risk olarak karşımızda duruyor.

Birçok sektörde son dönemde kaldıraç oranları %250 seviyelerinin üzerine kadar çıktı. Pandemiden daha fazla etkilenen (turizm, otomotiv, inşaat) sektörlerinde kaldıraç oranının %500'ler seviyesine kadar yükselmiş olması sürdürülebilirlik açısından dikkat edilmesi gereken önemli bir noktadır.

Reel sektörün önündeki önemli açmazlardan bir tanesi de faiz karşılama oranıdır. Bu oran son dönemde %1,5 seviyesine gelmiştir. Faiz karşılama oranı, bir şirketin mevcut faiz ödemesini mevcut kazançlarıyla kaç kez karşılayabileceğini ölçer.

Başka bir deyişle; bir şirketin belirli bir süre boyunca borcuna faiz ödemek için sahip olduğu güvenlik marjını ölçer. Oran, bir şirketin EBIT'ini (Faiz ve vergiler hariç kazanç) şirketin aynı dönemdeki faiz giderlerine bölerek hesaplanır. Borsaya kote firmalarda negatif seviyeye gelmiş durumdadır. Borçlar öz kaynaktan %15 fazla iken %22'ye çıkmıştır. Borsaya kote olmayan firmalarda bu oran %7'den %13 seviyesine yükselmiştir.

Desteklerin azalmasıyla firmaların döviz açık pozisyonu reel kura göre uyarlanmış tutar 230 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. Pandemiden daha fazla etkilenen sektörlerde bu oran daha da artmaktadır.

Bu sektörlerin önemli bir özelliği döviz risklerinin yüksek olmasıdır. Bu durum önce banka bilançolarını olumsuz etkilerken, sonraki aşamada ülke riskine olumsuz bir yansıması olabilecektir.

Firmaların dış borcunu ve dış finansman gereksinimini azaltacak nitelikteki destekler döviz talebinin gerilemesine, dolayısıyla kurdaki yukarı yönlü baskının azalmasına neden olur.

Yani etkili desteklerle firmaların kaldıraç oranlarının düşürülmesi neticesinde, kura bağlı enflasyon artış hızının bir ölçüde azalması beklenir.

Değerli meclis üyeleri

İzninizle bazı makroekonomik değişkenlerle ilgili tespitlerimi de sizlerle paylaşmak istiyorum.

2021 ikinci çeyrek büyüme rakamı beklentilere paralel olarak %21,7 olarak gerçekleşti. Pandeminin olumsuz etkilerine rağmen ikinci çeyrekte yüksek bir büyüme rakamını görmemiz oldukça önemli.

2020 yılında ortalama 1,6 büyüme sağlayan sanayi üretimi baz etkisinin de katkısıyla, yılın ikinci çeyreğinde ortalama %40,5 ve imalat sanayisindeki %43,4'lük artışla, son yıllardaki en yüksek büyümeyi kaydetmiştir.

Sanayi sektörü, yaşanan bütün zorluklara ve pandeminin sarsıcı ekonomik etkilerine karşın ekonomimizin yüz akı olmuş ve büyümeye önemli bir katkı sağlamaya devam etmiştir.

Diğer taraftan imalat sanayisinde gerçekleşen çeyrekten çeyreğe %0,8'lik daralma, büyümeyi yavaşlatan bir sinyal olarak önümüzdeki dönemde dikkat edilmesi gereken unsurlardan biri olarak gözükmektedir.

Gayrisafi sabit sermaye oluşumundaki büyüme, 2010-2013 döneminde ortalama %15.7 iken, 2014-2017 döneminde %6.2'e gerilemiş, 2018-2020 döneminde ise ortalama %2 negatif değişim kaydetmişti.

Bu düşüş ve özellikle 2018 yılının ikinci yarısından sonra ardışık dönemler boyunca negatif gerçekleşen yatırımlar, büyüme hızındaki yavaşlamanın temel nedenlerinden biri idi.

Gayri safi sabit sermaye yatırımlarında 2020 ikinci çeyreğinden sonra ciddi bir ivmelenme söz konusu olmuş. Özellikle makine ve teçhizat yatırımlarında çeyreklik bazda %35,2 gibi yüksek bir artış var.

İmalat sanayisinin talep artışını karşılamak için yeni makine ve teçhizat yatırım talebindeki bu artış oldukça önemlidir.

Son üççeyrekte ardı ardına %30'un üzerinde gerçekleşen makine teçhizat yatırımlarındaki reel büyüme, büyümenin kalitesini ortaya koymasından dolayı önemli bir kanıt olarak karşımıza çıkıyor.

2020 ikinci çeyreğinden itibaren sanayi sektörünün büyümeye katkısını net bir şekilde görebiliyoruz.

Ekonomide son dönemde sanayi ve ihracat odaklı bir büyüme performansı ortaya koyuyoruz. Bu sürecin devamı için uygun desteklerin sektörlere aktarılması gerektiğini düşünüyorum.

Özellikle de yüksek oranda dışa bağımlı olduğumuz ara ve sermaye malı üretimine ilişkin destek sisteminin, büyümenin sürdürülebilirliği açısından mutlaka etkinleştirilmesi gerekiyor.

Sanayi sektörünün büyümeye net katkısı dikkate alındığında, firmaların devam eden finansman ihtiyacı ve işletme sermayesinin zor döndüğü bir dönemde, destek noktasında diğer sektörlerden pozitif bir ayrımcılığın mutlaka yapılması gerektiğini tekrar hatırlatmak istiyorum.

Enflasyon eğilimlerinde beklentilerin üzerinde gerçekleşen bozulma maalesef devam ediyor. Ağustos ayında gerçekleşen yıllık %19,25'lük TÜFE ve %45,52'lik ÜFE ile 2019 Mayıs ayından bu yana en yüksek enflasyon seviyesini gördük.

Enflasyon son dönemlerde yapısal bir soruna dönüşürken, Ağustos ayında beklentilerin üzerinde açıklanan enflasyon rakamları, ekonominin geneline yayılan maliyet tarafı güçlü bir enflasyonla karşı karşıya kaldığımızı gösteriyor.

Enflasyon ekonominin en önemli gündem maddesi olmaya devam ederken, Ağustos ayında gıda itişli fiyat artışları enflasyonun yükselmesine neden olmaktadır.

TÜFE ile ÜFE arasındaki fark da tarihi zirveye ulaştı. Bu makasın açılması üreticilerin yüksek maliyetle üretim yaptığını, diğer yandan da tüketiciye yansıtmadığı için düşük karlılıkla faaliyetlerini sürdürmeye çalıştığını gösteriyor.

Enflasyonun dinamiklerinin bozulmasının nedenlerinin başında döviz kurları, küresel emtia fiyatları ve fiyatı yönetilen ve yönlendiren mallardaki fiyat artışı etkili olmaktadır. Özellikle kur artışının enflasyon üzerinde önemli etkisini görebiliyoruz.

Özellikle iç talebi canlandırmaya yönelik politika tercihleri karşısında, yurt içi arz tarafında yeterli artış gerçekleşmez ise enflasyonist baskı artmaya devam edecek gibi gözükmektedir.

Enflasyon rakamlarında dikkat çeken önemli unsur ÜFE rakamlarındaki ciddi sıçramadır. Küresel emtia fiyatlarındaki artış ve pandemi etkisiyle tedarik zincirlerindeki aksamalar, kontrolümüz dışında olan dış kaynaklı maliyetleri arttırarak enflasyon eğilimlerini bozmaya devam ediyor.

Son dönemde enflasyondaki artış, kur artışlarından daha ziyade, emtia, ara mal ve yarı mamul ürünlerde döviz bazındaki artışlar enflasyonda belirleyici olmaktadır.

Diğer yandan, enflasyon düşüşü için, para politikasında gerektiği kadar sıkılaştırmanın devam etmesi gerekmektedir.

Bu dönemde, Merkez Bankası'nın finansal istikrara odaklanması ve ekonomide para politikasının maliye politikasını destekleyici olduğu bir sistemin kurgulanması daha sağlıklı sonuçlar verecektir.

Geçen hafta yapılan para politikası kurulu sonucunda politika faizi %19 seviyesinden 100 baz puanlık azalışla %18 seviyesine indirilmiştir.

MB'nın faiz indirimi gerekçelerinden birisi olan, "parasal duruşun sıklığı ticari kredilerde öngörülenin ötesinde daraltıcı etki yapmaya başladı" ifadesi doğru olmakla birlikte, enflasyon eğilimlerinin bozulduğu ve enflasyon beklentilerinin kötü olduğu bir ortamda, faiz seviyesi düşse dahi üretim ve yatırım açısından hızlı bir etkinin olacağını zannetmiyorum.

Ayrıca, Merkez Bankası'nın önümüzdeki toplantılarda alacağı kararlar da önemli bir belirsizlik olarak karşımızda duruyor. Bu süreçte, Merkez Bankası'nın para politikasında öngörülebilirliği olan bir politika tercihini ortaya koyması gerektiğini düşünüyorum.

Merkez Bankası'nın faiz indirimine odaklanmaktan ziyade enflasyona odaklanmasının ekonomi açısından daha sağlıklı olacağına inanıyorum.

Merkez bankasının ekonominin kurallarına göre faiz düşüşüyle gevşek bir para politikasına geçiş sinyali gibi gözükse de, diğer taraftan zorunlu karşılık oranı ve reeskont ile ilgili yapmış olduğu daraltıcı politika tercihleri ile bir nevi para politikası tercihinde bir dengelenme sağlamıştır.

Diğer yandan faiz kararı ile birlikte Türk Lirası son yıllardaki en düşük seviyesine geldi. Ayrıca, kur şoku ile kurların yükselmesi ithalat maliyetlerini de olumsuz yönde etkiliyor.

Kur artışları ithalatı azaltıp ihracatı arttırıyor. Lakin, kur artışı ile ihracat ivmelense de bu artışın etkisi kalıcı olarak gerçekleşmiyor. Kur artışı ile ortaya çıkan ihracat artışı, yüksek enflasyonla üreticinin karlılığını azaltıyor.

İhracatta rekabet üstünlüğünü sağlayan tek faktör kur artışları değildir. Kur ile bir yere kadar avantaj sağlarken, rekabetçi bir ihracat yapısına kavuşmak için, faktör verimliliği, üretim faktörlerinin kalitesi, doğru ve uygun sanayi politikası, yerli ara ve sermaye malı kullanımı, öngörülebilirlik ve ölçek faktör gibi unsurlarla ancak gerçek anlamda rekabetçi bir yapıya ulaşılabilir.

Diğer taraftan, katma değer zincirinin yarısında, malı ihracat etmek yerine nihai ürün haline gelmiş mal satışı olarak yönetebilmemiz gerekir. Bu hem yüksek katma değer yaratmaya imkân verirken diğer taraftan da ara malı teminindeki sıkıntıları da ortadan çıkaracaktır.

Türkiye'nin ekonomik kazanımlarını devam ettirmek ve üst gelir seviyesinde bir ülke olmak için şimdiye kadar başardıklarının ötesine geçebilmesi gerekiyor.

Burada yapılması gerekenler de bellidir: Daha fazla teknolojik yatırım, verimlilik artışıyla desteklenen bir büyümeyi devam ettirmek, inovasyonu teşvik etmek ve iş ortamını daha rekabetçi ve çekici bir hale getirmek. Hafta sonu İstanbul'da düzenlenen Teknofest'i ziyaret ettim. ASO Teknik Koleji öğrencileri de orada üniversite öğrencileriyle yarıştılar. Öğrencilerimiz İHA Takımı, TÜBİTAK Uluslararası "Serbest Görev" kategorisinde Jüri Özel/Lise Teşvik Ödülünü kazandılar.

Teknofest'te gerçekten çarpıcı ve etkileyici bir görüntü vardı. Ağırlıklı olarak savunma sanayi firmaların ürünlerinin sergilendi. Ancak benim için asıl cazip olan ilkokul öğrencisinden üniversite öğrencisine kadar birçok gencin orada olmasıydı. Hergün 100 bin kişinin ziyaret ettiği bir ortam vardı. Eğer bu Teknofest'i ziyaret eden gençlerin yüzde 10'una bu merakı aşılabilirsek Türkiye'yi yönlendirecek gençler oradan çıkacak demektir.

Tüm bunlar için çok hızlı davranmamız gerektiğini de hatırlatarak konuşmama son veriyor;
Hepinizi saygıyla selamlıyorum.